

DEN NYA FOLKFRONTEN

Av ambassadör SVEN ALLARD

Det har länge talats vitt och brett om "den nya vänstern". Men är den i själva verket så ny. Nej, inte alls! Ambassadör Sven Allard, en av de främsta kännarna av kommunismen, visar i denna ingående analys hur våra dagars "smidiga" kommunistpolitik inte är något annat än en upprepnig av den gamla folkfrontspolitiken, allt med Moskvas välsignelse. Herr Hermanssons "nationella" kommunism eller "nya vänster" är ingenting annat än en god anpassning till Moskvas direktiv. Den svenska kommunismen följer samma väg som den franska och den italienska. Riktlinjerna utarbetades vid den 20:e ryska partikongressen 1956 och vid två internationella kommunistkonferenser i Moskva 1957 och 1960. Herr Hermanssons beryktade "Vänsterns väg" är endast ett troget eko av en kommunistisk lärobok i "marxismen-leninismens grundvalar", som utarbetats av en rysk kommitté med den kände finsk-ryske kommunisten O. W. Kuusinen i spetsen. Det svenska kommunistpartiet är lika troget sina Moskva-förebilder som någonsin tidigare.

skilt en omständighet som fallit i ögonen. Sedan några år tillbaka har kommunistpartierna i den gamla världen, oavsett om de haft en stark ställning eller spelat en föga uppmärksammad roll i hemlandets politik, i stort sett samtidigt lagt om sin propaganda och framlagt nya eller modifierade program. Visserligen skulle ingen kunna påvisa att de uppgivit sin principiella ståndpunkt eller luckrat på denna. Men den har skjutits i bakgrunden och mer och mer kommit i skymundan. Man talar mindre om proletarietets diktatur och uppbyggandet av "socialismen" men desto oftare om ökat samhällsinflytande över statlig och kommunal verksamhet, om utbyggnad av samhällskontrollen och företagsdemokrati etc. etc. Demokrati som blivit ett särskilt omhuldat uttryck förekommer i alla upptänkliga sammanhang. Men man undviker omsorgsfullt att hänvisa till den betydelsefulla skillnad som i kommunistisk ideologi uppdragits mellan "borgerlig" och "socialistisk" demokrati. Genom ett flitigt utnyttjande av allmänna talesätt av förut antytt slag, vill man tydligen ge sig sken av att vara på väg mot en ombildning av de kommunistiska partierna till nya radikalt orienterade vänstergrupper. Dessa skulle med andra ord från att tidigare ha varit starkt röda snart kunna förvandlas — om inte till vita, så åtminstone till ljusröda. I vilket fall som helst skulle de ha uppgivit varje tanke på våldsamma samhällsomstörtningar och vara be-

Om man gjort sig mödan att någorlunda regelbundet följa den kommunistiska pressen i Europa är det sär-

redda att låta sig inlemmas i ett borgerligt samhälles partistruktur.

Samtidigt härmed har i flertalet europeiska länder allt ivrigare önskemål från kommunistisk sida framförts om nära samarbete med socialdemokraterna. Detta skulle kunna utsträckas till vänsterorienterade borgerliga grupper, varvid emellertid de olika arbetarpartierna skulle utgöra den fasta kärnan i en sådan politisk sammanslutning.

Vad formen för denna beträffar, har förslagen växlat från det ena landet till det andra, även om många gemensamma drag kan påvisas. I Italien har sålunda å ena sidan ett nytt arbetarparti ifrågasatts, vilket skulle omfatta såväl kommunister, socialdemokrater och övriga så kallade socialistiska partier. Detta skulle grundas på ett gemensamt program som utan förbehåll eller villkor av ideologisk natur skulle stå öppet för alla "framstegsvänliga" meningsriktningar. Å andra sidan har ett nära samarbete på det parlamentariska, regionala och kommunala planet föreslagits mellan olika arbetarpartier som enligt detta alternativ dock skulle bibehålla sina skilda organisationer.

Ett tredje från kommunistisk sida framfört förslag har avsett ett samarbete mellan kommunister och socialister av olika nyanser med vänsterflygeln inom det katolska partiet. Därvid har emellertid förhoppningarna inte sträckts så långt som till bildandet av ett gemensamt parti. Av taktiska skäl har önskemålen tills vidare begränsats till en överenskommelse om ett gemensamt program såväl inom parlamentet som inom motsvarande regionala och kommunala organ. Det från kommunistisk synpunkt väsentliga har i samtliga nu angivna fall varit att bereda marken för en ny parlamentarisk majoritet, till vilken partiet skulle avsluta sig för att därigenom kunna bry-

ta sin isolering och förskaffa sig inflytande på landets in- och utrikespolitik.

I Frankrike har samma tendens kunnat skönjas. Från kommunistisk sida har sålunda en stort anlagd kampanj inletts i syfte att få till stånd en politisk samverkan mellan kommunister, socialdemokrater och borgerliga vänstergrupper av olika nyanseringar. Ett gemensamt program skulle utarbetas i huvudsak omfattande frågor om vilka inga betydande meningsskiljaktigheter förelåg.

I Sverige har det kommunistiska partiet gått försiktigare till väga. Samtidigt med sina hemödanden om ett nära samarbete med socialdemokraterna har partiet sökt pröva sig fram utefter en annan linje, vilken likaledes uppvisar gemensamma drag med den taktik som de kommunistiska partierna i andra europeiska länder följt.

Sålunda skulle ett nytt vänsterparti, heter det, vara av behovet påkallat. De gamla partierna förklaras vara föråldrade. De har sedan lång tid tillbaka spelat ut sin roll och bör ersättas av nya politiska sammanslutningar som på ett mera tillfredsställande sätt kan ge uttryck för de förändringar som ägt rum i det svenska samhällets sociala struktur.

Det må vara tillräckligt med dessa exempel även om många flera skulle kunna anföras till belysning av läget.

Som dessa visar har vi att göra med en för de kommunistiska partierna i Väst-Europa gemensam tendens, vilken dessutom framträtt i Förenta Staterna.

Vad innebär nu denna? Har dessa partier, som på många håll i dagspressen gjorts gällande under de senaste åren, undergått en lika oväntad som genomgripande förändring? Har de, som en författare uttryckt sig, börjat "anpassa sig till de politiska realiteterna i 1960-talets demokrati" och därför blivit "tämligen ofarliga"?

Moskvainspirationen

Vad man frågar sig är: innebär förslagen till samarbete på parlamentarisk grund, de ifrågasatta gemensamma programmen och de trevande försöken till bildandet av nya vänsterpartier en början till en anpassning till demokratiska förhållanden i västerländsk bemärkelse? Eller är viljan till samförstånd bara skenbar och snarare att uppfatta som tecken på en ny taktik än som ett uttryck för en ändrad målsättning?

När det gäller att besvara dessa frågor, anmäler sig genast en annan fråga: hur kommer det sig att alla kommunistiska partier i Väst-europa — som om inspirerade av en gemensam uppenbarelse — nära nog på en gång gripits av samma idéer, att de framlagt i stort sett samma program och använder sig av samma taktiska metoder i förhoppning om att med stöd av andra partier och samhällsgrupper kunna genomföra detta? Onekligen är överensstämmelsen mellan de aktioner som inletts i skilda länder ägnad att väcka undran. Miss-tankar om att de går tillbaka till ett gemensamt ursprung och grundar sig på direktiv från samma håll förstärks då man erinrar sig att det inte är första gången som de kommunistiska partierna i såväl ord som handling sökt göra troligt att de uppgivit sin revolutionära målsättning. Den följande utvecklingen har alltid visat att de förespeglade förändringarna var mer skenbara än verkliga. De hade alla sin grund i en av Moskva av olika in- och utrikespolitiska skäl föreskri-ven omläggning av taktiken.

Innan vi går vidare är det därför anledning att först undersöka vad taktiken innebär och har för uppgift att fylla i kommunismens oavslutliga kamp för erövringen av makten.

Stalin, som är den egentlige nyska-paren på detta område, skiljer strängt

mellan strategi och taktik. Strategin skall i korthet ha till uppgift att fastställa det huvudsakliga målet för angreppet mot den kapitalistiska samhällsordningen under varje s. k. "historisk etapp", varvid ett av de väsentligaste frågorna är i vilken riktning detta skall sättas in för att snarast möjligt leda till ett avgörande resultat.

Den skall i princip fastställas en gång för alla för varje etapp. Helt anorlunda förhåller det sig med taktiken, som utgör en del av strategin och är underordnad denna. Om den förra befattar sig med klasskampen i stort, så har taktiken till uppgift att skapa förutsättningar och ange medel och metoder för uppnåendet av resultat i särskilda konkreta fall. Valet av en riktig och framgångsrik taktik har inte utan skäl betecknats som en nödvändig förberedelse för en strategisk seger.

Då emellertid såväl världsläget som de politiska förhållandena inom varje särskilt land är föremål för ständiga växlingar, har taktiken för att kunna fylla sin uppgift tid efter annan lika-ledes underkastats mer eller mindre genomgripande modifikationer. Dessa innebär emellertid ingen grundläggande förändring av Sovjetunionens eller den världsrevolutionära rörelsens målsättning utan bara anlitaandet av omväxlande medel för att så mycket säkrare kunna närma sig detta mål.

Kremls politik

Sålunda har de makt-havande i Kreml, ständigt följda av de kommunistiska partierna i de kapitalistiska länderna, än uppträtt med en påfallande aggressivitet och under öppet eller förtäckt hot sökt genomdriva sina krav, än ansett sig böra välja den motsatta vägen och genom en skenbar vilja till samförstånd sökt uppluckra

eller försvaga det motstånd de med våldsamma medel inte kunnat bryta.

Dessa upprepade och som regel överraskande omkastningar av taktiken — vilkas djupare innebörd och syften ofta tett sig gåtfulla inte bara för västerländska observatörer utan även — särskilt under Stalins livstid — för många kommunistiska partier — har likväl aldrig tillkommit genom en ren slump.

De har — så förbryllande de från början än kunnat förefalla — efter vad som senare visat sig, antingen grundat sig på utrikespolitiska överväganden av komplicerad och svåröverskådlig natur, eller haft sin förklaring i den inrikespolitiska utvecklingen i Sovjetunionen. De har härvid ofta såsom under slutet av 1920- och början av 1930-talet direkt eller indirekt föranletts av den maktkamp som Stalin ansåg sig nödsakad föra mot verkliga eller inbillade motståndare.

Varje ny period av yttre och inre avspänning har mot bakgrunden av den kompromisslösa inställning som såväl Sovjetunionen som de kommunistiska partierna förut intagit, i vida kretsar i västern hälsats med en känsla av lättnad och befrielse.

Varje åtgärd som kunnat tydas som ett tecken på ökad förståelse för västerländska synpunkter har uppfattats som inledningen till en ny epok och ständigt följts av en våg av nytt önsketänkande. Vad som i grund och botten endast inneburit ett återupplivande av en redan förut tillämpad men nu bortglömd taktik har tolkats som "en länge väntad förr eller senare oundviklig utveckling" eller förklarats utgöra resultatet av "en ofrånkomlig omprövning av en doktrin som i längden visat sig obrukbar".

Den förre sovjetryske utrikesministern Sjepilov har träffande återgivit denna sinnesstämning då han i ett

anförande i februari 1957 ironiskt erinrade sina åhörare om att vissa kretsar i väster tydligen betraktade sitt eget önsketänkande som realitet och utgick från att Sovjetunionen nu stod i begrepp att kasta "några väsentliga aspekter" av proletariats diktatur överbord. Detta öppenhjärtiga uttalande förklarades av att politbyrån, samtidigt som det fälldes, ville förbereda den allmänna opinionen i de kommunistiska staterna på en nära förestående övergång till en ny aggressiv linje. Samtidigt hade emellertid Sjepilov — utan en tanke på de meningsfränder i väster som han ofrivilligt komprometterade — träffande karakteriserat verkningarna av den kommunistiska avspänningsoffensiven på inflytelserika kretsar i väster. Om man mot bakgrunden av den kommunistiska världsrelsens historia undersöker vari de föregivna förvandlingar, varöver Sjepilov ironiserade, bestått, finner man snart att de, som jag redan förut framhållit, aldrig rubbat några av de väsentliga grundvalarna för systemet som sådant, lika litet som den världsrevolutionära rörelsens målsättning.

"Nationell taktik"

Vad vi i det följande huvudsakligen skall ägna vår uppmärksamhet åt är emellertid taktiken på det nationella planet.

Om denna, som förut antytts, skall ha till uppgift att skapa förutsättningar för ett successivt maktövertagande inom varje land är valet av en riktig linje av så mycket större betydelse som de kommunistiska partierna i så gott som alla högindustrialiserade kapitalistiska stater fortfarande bara utgör en relativt obetydlig minoritet. Då dessa partier — bortsett från sällsynta undantagsfall — för närvarande inte längre kan räkna med påtryckningar eller direkta ingripanden

från sovjetrysk sida för att underlätta ett maktövertagande, saknar de varje möjlighet härtill såvida de inte i god tid lyckas tillförsäkra sig stöd av andra politiska eller fackliga grupper.

Då emellertid dessa, eller de samhällsskikt som de företrädesvis representerar, principiellt sett har en helt annan syn än de kommunistiska partierna på såväl den slutliga målsättningen som den på kortare sikt önskvärda utvecklingen, har dessa ställts inför en allt annat än lätt uppgift. Som en kort återblick på den internationella kommunismens historia skall kunna visa, har denna hittills endast temporärt och i begränsad omfattning kunnat lösas.

Det är därför knappast ägnat att förvåna att taktiken i modernare kommunistisk teoretisk litteratur betecknats som en "konst". Denna består i föreliggande fall framförallt i förmågan att övertyga de partier och samhällsskikt av vars bistånd framgången är beroende, att deras egna krav — om inte på lång sikt, så i varje fall temporärt — sammanfaller med de intressen som ett kommunistiskt parti anser sig kunna företräda.

Om de ifrågasatta bundsförvanterna, i första hand socialdemokrater och borgerliga vänsterelement av olika nyanseringar, bara en gång kan fullt övertygas härom, har konststycket lyckats och grundvalen lagts för ett fruktbringande samarbete; i gynnsammaste fall inom ramen för en regeringskoalition eljest på det parlamentariska och kommunala planet.

De möjligheter som därigenom erbjuder sig skall nu i första hand utnyttjas för att stärka de kommunistiska partiernas inflytande på ut- och inrikespolitiken samtidigt som marcken långsamt och säkert skall beredas för ett senare maktövertagande.

Dessa förberedelser har i främsta rummet till syfte att med bundsför-

vanernas bistånd genomföra så kallade strukturreformer vilka under sken av att främja en demokratisk utveckling inom ramen för den nuvarande samhällsordningen successivt skall undergräva de borgerliga klassernas ekonomiska ställning och samtidigt beröva dem deras politiska inflytande eller i varje fall avsevärt försvaga detta.

Kommunistisk lärobok

Innan en koalition kan komma till stånd och planer på gemensamma strukturreformer på allvar börjar dryftas, erfordras emellertid omsorgsfulla och långvariga förberedelser. De har ingående beskrivits i ett 1959 utgivet arbete av officiell karaktär — *Marxism-leninismens grundvalar* — som inte bara är avsett som inledning till teoretiska studier utan även skall tjänstgöra som handledning i taktik för så att säga dagligt bruk.

Denna som jag för korthets skull i det följande kallar "läroboken", avser att ge en sammanfattande framställning av den nuvarande sovjetryska kommunismens filosofiska, ekonomiska och politiska doktriner eller med andra ord av sovjetideologien.

Författarna, som utan tvivel utsetts av politbyrån eller godkänts av denna, har stått under ledning av en redaktionskommitté bestående av namngivna medlemmar med den kände finsk-ryske kommunisten *O. W. Kuusinen* i spetsen.

Av stort intresse är, att författarna, som i förordet likaledes understrukt, särskilt vinnlagt sig om att ingående behandla de lärosatser som i nuvarande läge på högsta håll betraktats som de mest aktuella.

Läroboken, som omfattar något mer än 800 sidor, har i översättning utgivits i alla öststater och ett flertal andra länder, i vilka kommunistiska partier finnas och anser sig ha en uppgift

att fylla. Den är uppdelad i fem avdelningar.

De två första ägnas den kommunistiska filosofien och historieläran, d. v. s. den dialektiska och historiska materialismen. Den tredje ger en sammanträngd framställning av den så kallade politiska ekonomien, d. v. s. den kommunistiska nationalekonomien. Den fjärde, som kanske är den viktigaste, behandlar den världskommunistiska rörelsens teori och taktik. Den femte slutligen ägnas läran om "socialismens uppbyggnad" eller med andra ord principerna för genomförandet av en kommunistisk samhällsordning.

Av lärobokens cirka 800 sidor har inte mindre än 480, d. v. s. något mer än hälften ägnats åt de politiska doktrinerna bland vilka taktiken intager en framträdande plats.

Enligt säkra uppgifter är läroboken *obligatorisk i alla partihögskolor* i de länder vars partier anslutit sig till den sovjetryska utläggningen av marxismen-leninismen. Det säger sig självt att den likaledes är föremål för ett ingående studium av partiledarna i dessa länder. Vissa kapitel eller avsnitt av boken lär anses så betydelsefulla att de skall inläras utantill.

Den tyska upplaga, som jag haft tillgänglig, har utgivits 1960 av Dietz' Verlag i Ostberlin, i 500.000 exemplar.

Vid studiet av denna bok erinrar man sig att den kommunistiska världsrörelsen — med iakttagande av mindre, av utvecklingen eller lokala förhållanden betingade variationer — söker gå fram huvudsakligen efter två linjer för att åstadkomma ett samarbete med andra partier och samhällsgrupper.

Enhetsfronten

Den ena som första gången tillämpades redan i början av 1920-talet har i

kommunistisk litteratur gått under benämningen "aktionsenhet" eller "enhetsfront".

Den andra, vars trettioårsminne föregående år entusiastiskt firades i samband med återupplivandet och intensifieringen av propagandan för denna kampform, har vanligen kallats "folkfront". Den för närvarande på officiellt kommunistiskt håll vedertagna termen är emellertid som av läroboken framgår, "*demokratisk enhetspolitik*".

Vad först aktionsenheten beträffar avses därmed ett politiskt eller fackligt samarbete mellan kommunister och socialdemokrater, varvid detta emellertid skall begränsas till dessa båda partier.

I den förut omnämnda läroboken har "aktionsenhet" definierats som en "beredvillighet från kommunistisk sida till samarbete med alla arbetareorganisationer oberoende av medlemmarnas ideologiska inställning eller religiösa åskådning".

För att så mycket lättare kunna få detta till stånd och övertyga socialdemokraterna om att deras intressen sammanfaller skall till en början från kommunistisk sida förslag framläggas om ett gemensamt program i dagspolitiska frågor. Det väsentliga är därvid att detta så utformas att det utan svårighet kan antagas av båda partierna. För att anföra några få exempel skulle sålunda från kommunistisk sida kunna föreslås en gemensam kamp för högre löner och för ekonomiska och sociala krav, varom båda partierna kan enas utan uppgivande av sin egen principiella ståndpunkt i grundläggande frågor. I Frankrike har under den nu pågående kampanjen för en enhetsfront från kommunistisk sida ifrågasatts att de båda partierna i första hand skall upptaga en gemensam kamp för regimen de Gaulles störtande och införandet av en ny för-

fattning, för åtgärder till förbättring av undervisningen, folkhälsan m. m.

Då enhetsfronten uteslutande avser att samarbeta med socialdemokrater möter, som av flera från kommunistisk sida föreslagna gemensamma program framgår inte heller något hinder mot en socialisering i begränsad omfattning redan under ett inledande skede av de båda partiernas samverkan.

Den i läroboken angivna officiella motiveringen till enhetsfronten är att alla arbetare i kapitalistiska länder å priori betraktas såsom "utsugna". De förutsätts därför alla ha gemensamma intressen oavsett om de ideologiskt skall hänföras till socialdemokrater eller kommunister.

Successiv radikalisering

Vad man, bortsett från ökat politiskt inflytande, på kommunistiskt håll hoppas kunna uppnå genom enhetsfronten är att under en strid för gemensamma krav, som inte föranleder några större meningsskiljaktigheter, så småningom kunna radikaliserade de socialdemokratiska arbetarna. Dessa skall steg för steg förmås att ansluta sig till allt längre gående förslag, vilka till sist skall utmynna i strukturreformer, som samtidigt utgör en förberedelse till införandet av en samhällsordning efter sovjetryskt och folkdemokratiskt mönster. Den "borgerliga-demokratiska revolutionen" skall, som läroboken uttrycker sig på detta sätt nästan omärkligt "växa in" i och övergå till en rent "socialistisk revolution".

Då de socialdemokratiska partierna i det stora flertalet länder bestämt motsatt sig allt samröre med de kommunistiska partierna har bildandet av enhetsfronter, som redan förut antytts, varit förenat med stora svårigheter. Då dessa har varit väntade, har läroboken ägnat en ingående beskriv-

ning åt frågan hur man från kommunistisk sida skall gå till väga för att i konkreta fall — varmed i första hand arbetsplatserna torde avses — kunna lösa sin uppgift.

Författarna till läroboken varnar sålunda partivännerna för att fortfarande å priori betrakta varje socialdemokrat som en "imperialistisk agent".

Denna varning kan kanske väcka undran hos en i kommunismens mysterier föga bevandrad läsare. Den är emellertid ur partiets synpunkt sett inte så befängd som den vid första påseende kan förefalla. Den måste nämligen ses mot bakgrunden av de direktiv som Moskva tidigare utfärdat, då en helt motsatt taktik skulle tillämpas.

Under åren 1928—34 hade sålunda av skäl på vilka jag här inte skall ingå föreskrivits att socialdemokrater i grund och botten var att betrakta som "fascister" och inte bara som sådana, utan som de "farligaste bland alla fascister".

Då under åren 1947—53 bolsjeviseringen av öststaterna avslutades, Berlin-blockaden inleddes, angreppet mot Sydkorea ägde rum och spänningen mellan Sovjetunionen och Förenta Staterna stegrades nära nog till bristningsgränsen, återupptogs den aggressiva taktiken mot socialdemokraterna. Dessa förklarades nu uppträda huvudsakligen som "agenter för de imperialistiska kretsarna i Förenta Staterna" som Sjedanov i ett tal i september 1947 gjorde gällande. Alla kommunistiska partier uppmanades därför att "modigt avslöja den amerikanska imperialismens medhjälpare i sina egna länder".

Vad lärobokens författare befarat har därför varit att någon partivän efter den genomgripande omläggning av taktiken som under de senare åren ägt rum, fortfarande av ren slentrian skulle använda sig av gamla invanda,

för länge sedan föråldrade slagord gentemot sina socialdemokratiska arbetskamrater.

För att fortsätta med återgivandet av lärobokens anvisningar uppmanas partivännerna vidare att inte, som tydligen under förgångna taktiska perioder varit fallet, isolera sig från sina socialdemokratiska arbetskamrater, utan att i stället så mycket som möjligt söka deras sällskap. Varje kommunist skall sålunda under kamratliga meningsutbyten bemöda sig om att övertyga dessa om nödvändigheten av en "enhetsfront" mellan arbetare av ofta motsatt ideologisk grundinställning. En kommunist skall vidare med tålmod lyssna till de invändningar, som från socialdemokratiskt håll anförs och särskilt undvika att uppträda på ett nedlåtande sätt. Han skall sålunda aldrig söka mästra sina socialdemokratiska arbetskamrater eller fälla ringaktande eller förklenande omdömen om deras ledare, vilket i motsats härtill uttryckligen hade anbefallts under åren 1947—53.

Under återopandande av ett uttalande av Lenin personligen har lärobokens författare i detta sammanhang starkt understrukit vikten av att, innan en enhetsfront kommit till stånd, endast föra föga omstridda eller kontroversiella frågor på tal under diskussioner med socialdemokrater. Det skulle å andra sidan vara taktiskt oklokt att samtidigt driva viljan till samförstånd så långt, som till ett bestridande av att ideologiska meningsskiljaktigheter över huvudtaget föreligger. Långt ifrån att söka förringa eller bagatellisera dessa, skall en kommunist i stället öppet medge att han inte kommer att frånfalla sin egen ideologiska ståndpunkt. Särskilt kan han framhålla att han aldrig umgåtts med dylika avsikter i syfte att därigenom underlätta tillkomsten av en enhetsfront. Däremot skall han aldrig för-

summa ett tillfälle att understryka de kommunistiska partiernas ständiga beredvillighet att — oavsett föreliggande principiella utgångspunkter — söka samarbete med socialdemokraterna, i syfte att med gemensamma krafter kunna genomföra reformer ägnade att förbättra arbetarnas levnadsvillkor.

Förutsättningar för "enhetsfronten"

Förutsättningarna för åstadkommandet av en "enhetsfront" skiftar givetvis från land till land och är som i läroboken framhållits i stor utsträckning beroende av arbetarrörelsens traditioner samt de i respektive stater rådande politiska förhållandena med flera liknande faktorer.

Det är med hänsyn härtill som de olika kommunistiska partierna, i fullt samförstånd med Moskva, under de senaste åren erhållit en avsevärt utvidgad taktisk rörelsefrihet samt tillstånd att i stor utsträckning efter eget bedömande tillämpa de allmänna direktiv som lämnats.

Denna större handlingsfrihet har dock inte förhindrat lärobokens författare från att lämna överraskande detaljerade föreskrifter om det fortsatta taktiska förfarandet vid bildandet av en enhetsfront.

Sålunda har bland annat erinrats om att det i många länder kan visa sig lämpligt att som en inledning till arbetet härpå begränsa sina önskemål till en överenskommelse om ömsesidigt stöd under en valkampanj. På andra håll återigen kan det vara taktiskt riktigare att först söka upptaga ett samarbete inom ramen för fackföreningsrörelsen, varvid från kommunistisk sida förslag skall framläggas om en gemensam strid för lönehöjningar, förbättrade sociala villkor etc.

Ett annat område som enligt vad läroboken framhåller erbjuder en sär-

skilt gynnsam jordmån för en "enhetsfront" är det utrikespolitiska. Frågor som avrustning, förbud mot atomvapen och kampen mot den "tyska imperialismens upprustning" har anförts som typiska exempel på spörsmål, särskilt ägnade att sammanföra kommunistiska och socialdemokratiska partier och lägga grunden till en gemensam aktion. Detsamma synes, att döma av senare uttalanden i kommunistisk press, i än högre grad gälla om inbördeskriget i Vietnam, som vid tidpunkten för lärobokens avfattning ännu inte antagit den omfattning det nu erhållit.

"Antikommunismens charlataner"

En ofrånkomlig förutsättning för ett framgångsrikt arbete på en enhetsfront är emellertid, som i läroboken med skärpa understrykes, att i god tid oskadliggöra "anti-kommunismens charlataner". Dessa påträffas inom varje lands arbetarrörelse och måste i vilket fall som helst berövas sitt politiska inflytande. Med sistnämnda pittoreska uttryck, som lärobokens författare tydligen hämtat ur Chrusjtjovs politiska vokabulär, avses de socialdemokratiska ledare, som tidigare gjort sig kända som energiska och framgångsrika motståndare till en "aktionsenhet". Som typiska företrädare för denna förkastliga kategori har särskilt angivits de nu avlidna finska och österrikiska socialdemokraterna V. Tanner och O. Pollak, den förre belgiske utrikesministern Spaak samt slutligen den franske socialdemokraten G. Mollet. Den sistnämnde har emellertid under det senaste året fått uppbara så många och översvallande lovord i fransk kommunistisk press för sin synbarligen starka benägenhet att ändra ståndpunkt, att det knappast skulle förvåna om hans namn saknades i nästa upplaga av läroboken.

Folkfrontstaktikens historia

Den aktion som senare gått under namnet folkfronttaktiken, till vilken jag nu skall övergå, prövades redan under 1920-talet i Kina. Det kommunistiska partiet i detta land gick då efter anvisning av Moskva i subversivt syfte så långt i självuppgivelse att det upplöste sig självt för att kunna tillmötesgå ett av Kuongmintang uppställt villkor för dess anslutning till detta parti. De kinesiska kommunisterna bibehöll emellertid i hemlighet sin organisation och fullföljde sin ursprungliga målsättning, som om intet nytt inträffat. Denna dubbelställning ledde snart till svåra konflikter, som 1927 slutade med en fullständig brytning mellan dem och Chiang-Kai-Chek.

Vad som vanligen betecknats som folkfrontpolitik har emellertid inte varit Sovjetunionens katastrofala nederlag i Kina på 1920-talet utan den betydligt lyckosammare taktik som av huvudsakligen utrikespolitiska skäl inleddes vid mitten av 1930-talet och snart ledde till överraskande stora framgångar, särskilt i Frankrike och Spanien. Den avslutades efter att under sina sista år ha fört en tynande tillvaro med den spanska republikens fall och undertecknandet av Stalin-Ribbentrop-pakten.

Det var först under och efter det andra världskriget som folkfronttaktiken återupplivades. Den medförde då än större framgångar än på 1930-talet och ledde bland annat till de nuvarande öststaternas bolsjevisering och införlivande med det kommunistiska blocket. Från att tidigare ha varit begränsad till en enda stat kunde kommunismen därigenom utbredas till ett flertal länder som nu gemensamt bildar det så kallade "socialistiska lägeret".

Under det att "enhetsfronten" endast skall omfatta kommunister och

socialdemokrater av olika nyanseringar går folkfronttaktiken ut på ett samarbete inte bara mellan dessa utan även med borgerliga vänstergrupper, som enligt de kommunistiska partiernas uppfattning kan förutsättas ha "gemensamma intressen" med dem.

Att denna taktik — i likhet med aktionsenheten — fortfarande betraktas som en levande realitet och en i högsta grad aktuell kampform framgår inte minst därav att den ingående behandlats i den förut citerade läroboken "marxismen-leninismens grundvalar". Denna har — på sätt som förut skett för "enhetsfrontens" del — lämnat ingående anvisningar om hur såväl partiet som enskilda medlemmar skall gå till väga för att säkrast och effektivast uppnå det med denna kampform avsedda syftet. För att ånyo återge läroboken, så skall de politiska krav som de grupper företräder, som ifrågasatts som bundsförvanter, till att börja med omsorgsfullt granskas och grundligt studeras. De önskemål som dessa fäster särskild vikt vid skall i möjligaste mån understödjas, även om de, som ofta är fallet, ingalunda svarar mot kommunismens egen målsättning. Inget socialdemokratiskt, och än mindre ett borgerligt parti kan, som läroboken riktigt anmärker, väntas vara berett till ett samarbete på grundval av ett "rent kommunistiskt" program, eller med andra ord villigt att stödja krav vars innebörd och syfte utan svårighet kan genomskådas. Varje kommunistiskt parti skall därför, utan uppgivande av sin egen principiella ståndpunkt, formulera förslag till ett "gemensamt program" av sådan innebörd att det kan antagas av alla partier som skall ingå i en "demokratisk enhetsfront". Det är därvidlag av största vikt att de kommunistiska partierna går fram med den yttersta försiktighet. Kraven får skärpas endast steg för steg, allteftersom de grupper,

med vilka samarbetet skall äga rum, kan övertygas om sina kommunistiska bundsförvantes "redliga" avsikter och "uppriktiga" önskan om en "osjälvvisk samverkan". Då emellertid upprättandet av en "demokratisk enhetsfront" är en väsentligt svårare och mera komplicerad uppgift än bildandet av en "aktionsenhet" med socialdemokrater, är det av så mycket större betydelse att i detta fall visa beredvillighet till koncessioner och kompromisser med de partier och samhällsgrupper vilkas medverkan skall vinnas. Att de medgivanden, som under dylika omständigheter lämnas, skall vara av temporär natur har tydligen underförståtts, ehuru författarna av taktiska skäl inte ansett sig böra särskilt understryka detta förhållande.

Folkfronten har — i likhet med enhetsfronten — till uppgift att bereda de kommunistiska partierna möjlighet till ökat inflytande och på längre sikt att skapa gynnsammare förutsättningar för ett kommande maktövertagande.

Den nya folkfronten — "vänstern"

1940-talets enhets- och folkfrontpolitik — vilken som förut nämnts avbröts sedan den nått sitt mål: öststaternas bolsjevisering — återupptogs först efter Stalins frånfälle i samband med de försök till en allmän avspänning i det internationella läget, som då gjordes. Sedan reaktionen i väster under några år först försiktigt prövats, sanktionerades de nya riktlinjerna för den kommunistiska rörelsens politik vid den tjugonde ryska partikongressen 1956. Den bekräftades där efter in amplissima forma vid tvenne internationella kommunistkonferenser i Moskva 1957 och 1960. Den första av dessa var reserverad för en mindre, synnerligen exklusiv krets, de så kallade "regerande partierna" jämte de två mest betydande av de "icke-rege-

rande": de italienska och de franska. 1960 års konferens hade däremot erhållit en mera demokratisk sammansättning. Den bevestades av inte mindre än 81 partier, däribland det *svenska*. Båda konferenserna avslutades med antagandet av deklamationer, innehållande allmänna direktiv för rörelsens politiska aktivitet. 1960 års deklamation är såtillvida av särskild betydelse, som den betraktas som bindande för alla deltagande 81 partier.

Den folkfronttaktik — eller "nya vänsterpolitik" — som sedan några år tillbaka med stegrad intensitet bedrivs i Västeuropa, har sålunda sitt ursprung i de beslut som fattades först vid den tjugonde ryska partikongressen och därefter vid de i det föregående omnämnda konferenserna.

Den första fråga som nu inställer sig är vad anledningen var till den omläggning av taktiken som då ägde rum?

Den hade sin grund i en helt ny syn på förutsättningarna för världrevolutionens genomförande, vilken, enligt vad bland annat Mikojan avslöjat, under flera år bekämpades av inflytelserika medlemmar av politbyrån, däribland Molotov. Det var först sedan Chrustjov och dennes anhängare lyckats sätta sin farligaste medtävlare om makten ur spelet och övertaga ledningen, som den nya uppfattningen vann allmänt erkännande och lades till grund för de riktlinjer som slutligen sanktionerades av de båda förut omnämnda internationella konferenserna.

Som jag i ett nyligen publicerat arbete framhållit (Sven Allard: Ryskt utspel från Wien, Norstedt & Söner 1965), hade man inom kommunismen efter de misslyckade revolutionsförsöken på 1920-talet i Tyskland, Bulgarien och Kina så småningom blivit alltmer övertygad om att en "revolutionär situation" som regel endast in-

trädde som en följd av krig mellan kapitalistiska stater. Om redan erfarenheterna från det första världskriget, som ledde till tsarismens fall och upprättandet av den första "socialistiska" staten, syntes bekräftat riktigheten av denna uppfattning, så hade det andra, som medfört de nuvarande öststaternas bolsjevisering och kommunismens utbredning i Europa till linjen Elbe—Trieste, utan tvivel i än högre grad bestyrkt Stalin i denna övertygelse.

I det kaotiska läge som kunde väntas i samband med de kommande politiska eller militära förvecklingarna mellan de återstående kapitalistiska staterna skulle säkerligen nya möjligheter yppa sig för Sovjetunionen att antingen direkt ingripa i händelseutvecklingen, som på sin tid skett i de baltiska staterna, eller genom blotta trycket av en överlägsen militärmakt och med utnyttjandet av de inhemska kommunistiska partiernas ställning långsamt förbereda marken för en bolsjevisering av nya stater.

Kort tid efter Stalins frånfalle började emellertid uppfattningen om världsläget att undergå en betydelsefull förändring.

Samtidigt som västmakterna inför hotet om en fortsatt kommunistisk expansion i Europa så sammansvetsats, att utsikterna för krigiska förvecklingar dem emellan till och med i övertygade marxisters ögon måste förefalla verklighetsfrämmande, hade Sovjetunionens prestige samt militära och ekonomiska makt befunnit sig i hastig och oavbruten tillväxt.

Mot bakgrunden av denna utveckling och inte minst de sovjetryska framstegen i tillverkning av atomvapen övertygades så småningom de nya männen i Kreml om att en betydelsefull förskjutning av styrkeförhållandena mellan de "kapitalistiska" och

”socialistiska” lägren ägt rum till det sistnämndas förmån.

Från sovjetrysk sida började dess militära överlägsenhet över Förenta Staterna betecknande nog att ständigt och allt kraftigare understrykas. Men oavsett om denna överlägsenhet verkligen förelåg eller inte, torde de makt-havande i Kreml ha utgått från att Sovjetunionens styrka var så betydande att varken Förenta Staterna eller andra kapitalistiska länder skulle, såvida inte vitala intressen stod på spel, taga risken av att militärt ingripa till förhindrande av ett med subversiva medel långsamt och försiktigt genomfört omstörtningsförsök. ”Världsrevolutionen”, som under Stalins sista år snarast betraktats som en fråga av närmast akademiskt intresse, började, som framgår bland annat av Chrustjovs offentliga uttalanden, att nu antaga karaktären av ett praktiskt politiskt problem av en helt annan och större angelägenhetsgrad än förut.

Ett världskrigs risker

Samtidigt som de makthavande i Kreml kände sig övertygade om att objektiva förutsättningar för en kommunistisk seger skulle föreligga redan inom en överskådlig framtid, hade de emellertid kommit till insikt om vilka katastrofala följder som ett med atomvapen utkämpat världskrig skulle leda till inte bara för det ”kapitalistiska” utan även för det ”socialistiska” lägret. Om utsikterna för ”världsrevolutionen” sålunda tedde sig gynnsammare än de sedan lång tid tillbaka gjort, måste å andra sidan de ekonomiska och sociala omgestaltningar, som denna innebar, genomföras i sådana former att risken för ett atomkrig undanröjdes eller i varje fall minskades så mycket som möjligt. Kommunismens fortsatta utbredning skulle därför nu huvudsakligen äga

rum med ”fredliga” eller med andra ord subversiva medel.

Den doktrin, som varit i kraft sedan Lenins dagar hade mellertid utgått från att maktövertagande som regel skulle äga rum med våldsamma medel: med andra ord genom uppror eller inbördeskrig i sedvanlig bemärkelse.

Visserligen kunde omstörtningarna av samhällsordningen i de östeuropeiska staterna efter kriget — om man bortser från Jugoslavien — knappast inpassas i detta schema. De hade därför strängt taget utgjort ett avsteg från doktrinen. Då de emellertid tills vidare kunde betraktas som undantagsfall hade de framställts som revolutionära omvälvningar, helt överensstämmande med denna.

Den utveckling av atomvapen som efter Stalins frånfälle ägde rum nödvändiggjorde emellertid inte bara en ändrad praxis utan även en revision av själva doktrinen.

Om kommunismens utbredning med hänsyn till de med ett världskrig förändrade riskerna skulle främjas företrädesvis med subversiva medel, måste i varje fall så länge ingen överenskommelse om avskaffande av atomvapen träffats med sådana medel förberedda samhällsomstörtningar — i motsats till vad Lenin antagit — nu betraktas som *regeln*.

Däri ligger det nya och samtidigt förklaringen till att den omläggning av taktiken, som vid mitten av 1950-talet företogs, nödvändigtvis måste följas av en inte mindre betydelsefull revision av själva doktrinen. Denna, som gjorde slut på motsättningen mellan teori och praxis i berörda fråga, innebar, om jag så får uttrycka mig, en legalisering av de former under vilka öststaternas övergång till en ”socialistisk” — d. v. s. kommunistisk samhällsordning ägt rum.

Som Chrustjov i sitt stora tal vid den XX:e partikongressen framhöll, be-

hövde denna övergång hädanefter inte "under alla omständigheter" antaga formen av ett inbördeskrig. Förutsättningen för en omdaning av samhället med "fredliga medel" var emellertid, tillfogade talaren, att de "exploaterande klasserna" i sin tur inte sökte förhindra dennas genomförande.

Återupplivande av folkfrontstaktiken

I andra hand innebar den nu företagna revisionen att maktövertagandet skulle kunna äga rum *utan* samband med ett krig mellan kapitalistiska stater, med andra ord sedan förberedelserna slutförts och om överväganden av utrikespolitisk natur inte lade hinder i vägen härför. Enhets- eller folkfrontstaktiken, som utgjorde en nödvändig förberedelse härför, skulle sålunda återupptagas. I den mån det lyckades att få ett samarbete med socialdemokrater och andra grupper till stånd, skulle övergången genomföras steg för steg, allteftersom förberedelserna fortskred, utan att fara uppstod för internationella förvecklingar som kunde leda till atomkrig.

Om emellertid de kommunistiska partierna — vart och ett i sitt land — skulle söka förbereda omdaning av samhället i socialistisk anda under former som så långt som möjligt skulle göra användandet av våld obehövligt, kunde en revision av doktrinen av denna innebörd inte undgå att leda till allvarliga meningsskiljaktigheter med Kina.

Sistnämnda land ville visserligen inte helt förneka möjligheten av en "fredlig övergång" till socialismen men ansåg, i motsats till Sovjetunionen, uppror och inbördeskrig — à la Vietnam — fortfarande böra utgöra huvudregeln för omdaning av samhället. Om de "fredliga" metoder som Chrustjov så livligt förordat skulle an-

litas, kunde dessa på samma sätt som den ursprungliga doktrinen från Lenins dagar föreskrivit endast i undantagsfall ifrågakomma, då särskilt gynnsamma förutsättningar härför förelåg.

Den av Sovjetunionen förordade "fredliga" taktiken vilar som av det föregående framgått — om kanske inte helt — så huvudsakligen på förutsättningen om atomkrigets risker för den kommunistiska världsrörelsens fortbestånd.

Då härtill kommer att de maktövertagande i Kreml sett sig böra vidtaga en så genomgripande åtgärd som en revision av en av Lenin grundad doktrin, talar starka skäl för att de har för avsikt att fullfölja enhets- och folkfronttaktiken så länge som dessa risker ännu inte undanröjts eller avsevärt förminskats genom en överenskommelse stormakterna emellan om förbud mot tillverkning och användning av atomvapen.

En sådan överenskommelse skulle — om de maktövertagande i Kreml ansåg sig kunna räkna med dess effektiva tillämpning i de kapitalistiska länderna, och särskilt i Förenta Staterna — skapa förutsättningar för en omläggning av taktiken för maktövertagandet i den av Kina önskade riktningen. Därigenom skulle nya möjligheter öppnas för ett närmande mellan de båda kommunistiska stormakterna, även om motsättningarna dem emellan kanske inte fullständigt skulle utjämnas.

Då emellertid de kommunistiska partierna i Västeuropa — bortsett från några mindre, oppositionella fraktioner — anslutit sig till den sovjetryska linjen för maktövertagandet, är det endast denna som i detta sammanhang skall närmare granskas. Den sovjetryska taktiken grundas, som tidigare framhållits, i främsta rummet på den XX:e partikongressens beslut samt de

båda internationella deklARATIONERNA av 1957 och 1960.

”Frigjorda” kommunistpartier?

Det är en allmänt utbredd uppfattning att de kommunistiska partierna nu helt frigjort sig från sitt förut starka beroende av Moskva. Det kan visserligen knappast bestridas att de, särskilt efter skärpningen av konflikten mellan Sovjetunionen och Kina, erhållit en betydligt större rörelsefrihet än tidigare varit fallet. Detta har i varje fall gällt tillämpningen av de allmänna riktlinjer som fastställts för den kommunistiska rörelsens aktivitet i de länder där de är verksamma. Lämpligheten härav ur rent taktisk synpunkt sett har också under de senaste åren gång på gång från sovjetrysk sida understrukits, vilket visar att de hade befogenheter som de inhemska kommunistiska partierna för närvarande i taktiskt hänseende åtnjuter tillkommit i fullt samförstånd med de makthavande i Kreml. Att de sistnämnda inte haft någon allvarlig invändning häremot är fullt förklarligt, ty genom en sådan taktik kan den allmänna opinionen så mycket lättare övertygas om att ett kommunistparti, som det ofta heter, ”inte längre är precis det samma som förut”.

Det är därför knappast ägnat att förvåna att handlingsfriheten uttryckligen bekräftats i de båda deklARATIONERNA. Som i dessa framhållits, skall varje parti självt utforma sin taktik med hänsyn till de särskilda förhållanden som råder inom varje land.

Detta innebär emellertid inte att varje parti skulle kunna handla alldeles efter eget gottfinnande. Rörelsefriheten är begränsad av de allmänna riktlinjer som antagits för den kommunistiska världsrörelsens politik, och bland annat sammanfattats i ifrågavarande deklARATIONER.

Det är inom den där uppdragna ra-

men som varje parti skall utforma sin egen taktik med hänsyn till de särskilda politiska förhållanden som råder inom varje land. Om sålunda varje parti i princip tillerkänts full självständighet, så skall, som läroboken framhåller, denna grundas på ett inom den kommunistiska världsrörelsen beslutat enhetligt handlande. Enär alla kommunistiska partier, som vi av läroboken kan inhämta, fortfarande för en gemensam kamp för gemensamma mål, måste nämligen denna, som av samma källa framgår, ständigt koordineras. Huruvida denna samordning realiter ligger i händerna på Sovjetunionen ensam eller utövas av denna gemensamt med andra partier är givetvis omöjligt för en utomstående att med säkerhet avgöra; frågan torde för övrigt vara av en relativt underordnad betydelse, då det väsentliga är att generella riktlinjer fastställs för alla till den kommunistiska världsrörelsen anslutna partier som dessa mer eller mindre frivilligt rättar sig efter.

Om vi härefter granskar de auktoritativa uttalanden som gjorts av olika västeuropeiska partier, som tagit ställning för Sovjetunionen i dess politiska och ideologiska kamp mot Kina, så finner vi som väntat en påfallande stor överensstämmelse mellan såväl de taktiska metoder som varje land tillämpar som de konkreta förslag dessa i sitt föregivna intresse för ”progressiva reformer” framlagt.

Vid varje taktisk omläggning av större räckvidd ingår, som såväl av läroboken som andra aktstycken framgår, som ett särskilt betydelsefullt moment fastställandet av den så kallade ”huvudfienden” för den nya etapp av utvecklingen som därmed skall taga sin början. Då sålunda Stalin under åren 1950—1953 förberedde en genomgripande utrensning av alla judiska element inom partiledningarna i de östeuropeiska staterna och i

samband därmed sökte i största möjliga utsträckning isolera dessa från varje inflytande västerifrån, betecknades under en kortare tid den så kallade "kosmopolitismen" som "huvudfiende".

"Monopolkapitalismen" — gemensam nämnare

Som såväl 1960 års deklaration som flera därefter publicerade artiklar i internationell kommunistisk och rysk press visar, har, samtidigt med återupptagandet av enhets- och folkfrontstaktiken, monopolkapitalismen tilldelats samma betydelsefulla roll.

I Frankrike, Italien, Tyskland och Sverige har, för att anföra några exempel, denna framställts som upphovet till alla missförhållanden i samhället och gjorts till den centrala punkten i den kommunistiska propagandan. Kampen mot monopolkapitalismens herravälde har betecknats som den stora uppgift som skall samla kommunister, socialdemokrater och borgerliga vänsterelement till en gemensam aktion och därigenom lägga grunden för den nya enhets- och folkfront som enligt det sovjetryska mönstret skall utgöra det viktigaste "fredliga" medlet för ett kommande maktövertagande i varje särskilt land.

Om monopolkapitalismen betecknats som huvudfienden är emellertid detta i och för sig intet nytt, utan innebär endast återupplivandet av en tankegång som går tillbaka till Lenins så kallade imperialismteori på vars närmare innebörd jag nu inte skall ingå.

Förutsättningen för en enhets- eller folkfront är, som redan inledningsvis framhållits, att de partier eller grupper med vilkas deltagande man från kommunistisk sida räknar, skall ha gemensamma intressen i ett eller flera hänseenden. Saknas sådana i själva

verket måste de därför fingeras redan föreligga.

Då folkfronten under och efter det andra världskriget återinfördes, kunde denna uppgift utan större svårighet lösas. Kampen mot fascism och främmande inkräktare i de av Tyskland och Italien ockuperade länderna utgjorde det gemensamma intresse som kunde sammanföra samhällsgrupper av motsatt ideologisk grundinställning.

Då för närvarande paroller av lika samlande och övertygande kraft saknas, har ledningen av den kommunistiska världsrörelsen vid den senaste omläggningen av taktiken tydligen inte kunna finna någon annan och bättre utväg än att återigen gräva fram den gamla utslitna parollen om kampen mot "monopolkapitalismen".

I Asien, Afrika och Latinamerika, i vilka en något annorlunda taktik skall tillämpas, har uppgiften varit betydligt enklare. Kampen mot "kolonialismen", "neokolonialismen" och "imperialismen" har i dessa delar av världen utgjort de samlande paroller, i vars tecken man hoppas så småningom kunna föra kommunismen till seger.

Men hur är de intressen beskaffade som skall förena samhällsgrupper av en motsatt ideologisk uppfattning i grundläggande frågor till en gemensam kamp mot "monopolkapitalismen"?

Om vi först vänder oss till 1960 års deklaration, har denna som förklaring angivit, att monopolerna inte bara "ut-suger" arbetarna och ruinerar den stora massan av den jordbrukande befolkningen utan därjämte genom ett ständigt tryck på "mellanskikten" — de intellektuella och de mindre företagarna i städerna — skapar nya svårigheter för dessa.

Sålunda skulle, tillfogas i en nästan triumferande ton, gynnsamma förut-

sättningar föreligga för en sammanlutning av nu nämnda krafter till en gemensam aktion mot monopolen.

”Lärobokens” slutsatser

Rådfrågar vi härefter läroboken, så blir den oss inte heller svaret skyldig. Av denna kan vi sålunda inhämta att motsättningen mellan några få stora monopol å ena sidan och samtliga övriga samhällsklasser å den andra aldrig någonsin framträtt klarare och tydligare än för närvarande. De yrken som är särskilt illa ute har därefter exemplifierats, varvid en gräns uppdragits mellan mindre jordbrukare, självständiga mindre företagare, hantverkare och näringsidkare å ena sidan och tjänstemän, ingenjörer, tekniker, akademiker, handels- och reklamfackmän å den andra. De förstnämnda, som förklaras representera en ”äldre medelklass”, hade redan ruinerats av monopolen och därför successivt avtagit i antal. De sistnämnda skulle på grund av teknikens framsteg och förvaltningsapparatusens ansvällning visserligen befinna sig i ständig tillväxt men hade för sin utkomst alltmer blivit beroende av monopolen och därigenom förlorat sin självständighet. De hade därigenom förvandlats till rena löntagare med samma intressen som dessa.

1961 års ryska partiprogram har målat läget i om möjligt än dystrare färger. Sålunda hade monopolen drivit miljoner bönder bort från deras egendom som därefter sålts på exekutiv auktion. De som ännu inte delat samma öde, stönade under trycket av ökade skatter och en växande skuldberda. Därtill kom att regeringarna i de kapitalistiska länderna med konstlade medel begränsade agrarproduktionen samtidigt som miljoner människor i världen svält.

Författarna till det ryska partiprogrammet har, i likhet med 1960 års

deklaration, ansett att monopolen ruinerade mindre jordbrukare och företagare samtidigt som hantverket gick sin undergång till mötes och tjänstemännen samt en stor del av de intellektuella samhällsgrupperna i allt högre grad proletariserades.

Genom denna fiktiva och av en blomstrande fantasi präglade skildring av de ekonomiska och sociala förhållandena i Västeuropa, som samtidigt visar hur man på ledande håll i Moskva så sent som på 1960-talet ser på dessa, har en, som man synbarligen anser, ”klassmässig” grundval lagts för ett samarbete mellan kommunister, socialdemokrater och borgerliga vänsterelement eller med andra ord för en ny enhets- och folkfrontspolitik.

Följsamheten i Västeuropa

De kommunistiska partierna i Västeuropa har med mindre, av lokala förhållanden betingade avvikelser nära anpassat sig till samma mönster.

Det franska partiet som i första hand söker ena kommunister och socialdemokrater, har som av uttalanden från partiledningens sida framgår, inriktat sig på att därefter sammanföra dessa med den ”arbetande jordbruksbefolkningen” och ”mellanskikten i städerna” för en aktiv kamp mot monopolherraväldet i Frankrike.

Det italienska partiet har gått fram efter samma linjer. Monopolkapitalismen, som inom detta likaledes betraktas som huvudfienden, skulle förtrycka inte bara ”arbetare, medelstora och fattigare jordbrukare” utan i stort sett hela medelklassen. I överensstämmelse med ryska förebilder har det italienska partiet, för att fortsätta exemplifieringen, i sina teser till den X:e partikongressen gjort gällande, att samhällsstrukturen i de kapitalistiska länderna skulle vara på väg mot en genomgripande förändring. Samtidigt som alla anställda, såsom kontorsper-

sonal, tekniker med flera, betydligt ökade i antal, såg sig dessa yrkesutövare i allt högre grad försatta i samma läge som arbetare och andra löntagare.

Den ekonomiska utvecklingen i dessa länder hade enligt det italienska partiets uppfattning karakteriserats av en ständigt växande koncentration av monopolkapitalet, vilket i sin tur medfört att den "kapitalistiska utsugningen" utsträckts till nya och varierande sociala skikt, vilka alla hade ett gemensamt intresse i kampen mot monopolen.

Under sådana förhållanden hade arbetarklassen (läs det kommunistiska partiet) sett sig nödsakad att utvidga sitt allianssystem genom att söka förena sig inte bara med den stora massan av lantarbetare och fattigare bönder utan även med de intellektuella, mindre jordägare samt medelklassen i städerna och på landsbygden.

Det svenska partiet har i stort sett följt samma förebilder och i likhet med de franska och italienska m. fl. partier nära anpassat sin bedömning av de förändringar som skulle ha ägt rum i den svenska samhällsstrukturen efter det mönster för dylika analyser som uppdragits i 1960 års deklARATION, läroboken, det ryska partiprogrammet m. fl. aktstycken.

Den trogne Hermansson

Den svenske kommunistledaren, hr Hermansson, har sålunda i en bok "Vänsterns väg" — som sig bör — till att börja med konstaterat att äganderätten till de "avgörande produktionsmedlen" skulle ligga hos "en liten grupp av enskilda och bolag". Läroboken talar i detta sammanhang om "några få monopol" (ein kleines Häuflein von Monopolen), det ryska partiprogrammet om "en handfull miljonärer och miljonärer" som "förfogar

över hela den kapitalistiska världens rikedomar".

Visserligen skulle de enligt kommunistisk uppfattning alltid bestående två huvudklasserna — arbetare och kapitalister — fortfarande finnas kvar, anser sig såväl hr Hermansson som läroboken kunna fastställa. Men bilden måste, förklarar den svenske partiledaren, nyanseras, Enligt såväl hans egen som lärobokens analys har nämligen stora förändringar bland mellangrupperna ägt rum. Under det att sålunda hantverkarna som klass reducerats och "bondeklassen" splittrats i grupper tillhörande olika klasser, har, enligt vad hr Hermanssons undersökning ger vid handen, nya mellanskikt uppkommit — tekniker, intellektuella samt "tjänstemän i vissa ställningar". Denna uppdelning har sin motsvarighet i lärobokens grändragning mellan de "gamla mellanskikten" å ena sidan och den "nya medelklassen" å den andra. Till vardera av dessa båda grupper hänför hr Hermansson samma yrkesutövare som läroboken om också dennas uppräknings synes vara något fullständigare än den svenske partiledarens. Hans upptäckt av den svenska bondeklassens splittring i olika "klassmässiga" grupper har likaledes föregripits av läroboken som — under hänvisning till förhållandena i Västeuropa i sin helhet — hävdar att utvecklingen lett till en differentiering av den jordbrukande befolkningen. Denna hade tagit sig uttryck i en fortskridande ökning av såväl de "rikare" som de "fattigare" grupperna inom denna klass. Sålunda hade mellanskiktet blivit lidande och i likhet med de "fattigare" jordbrukarna hamnat under "monopolkapitalismens ok".

Exemplifieringen skulle kunna fortsättas. Vad som redan anförts torde emellertid vara tillräckligt för att visa att den svenske partiledarens ana-

lys av förändringarna av klassfördelningen i hans hemland synes grunda sig snarare på ett ingående studium av läroboken och andra viktigare partidokument än på en egen sociologisk undersökning. Det syfte som såväl läroboken som hr Hermansson med sina pseudovetenskapliga konstruktioner velat uppnå har varit att övertyga sina läsare om att den större delen av den så kallade medelklassen — vare sig det rör sig om självständiga företagare eller inte — i grund och botten skall betraktas som löntagare, vilka enligt de allmänna direktiven förutsättas ha ett gemensamt intresse med arbetarna i bekämpandet av "monopolkapitalismen". Från denna utgångspunkt, som utgör förutsättningen för en motivering av kravet på en enhets- eller folkfront eller en "ny vänsterpolitik" har den svenske partiledaren kommit fram till slutsatsen att den nuvarande partistrukturen i Sverige skulle "dåligt" svara mot klassfördelningen i landet.

Herr Hermansson har träffande och kanske fylligare och fullständigare än läroboken återgivit själva grundtanken i denna, då han i sin förut omnämnda skrift gjort gällande att "monopolkapitalisterna inte endast 'utsuger' löntagarna, arbetarna och tjänstemännen" utan även "utplundrar mellangrupperna — bönder, hantverkare, handlande, andra grupper av mindre företagare, akademiker, andra grupper av intellektuella o. s. v.". Dessa skulle därför, framhåller han, ha "gemensamma intressen" med löntagarna och "befinna sig i allians" med dem. Tankegången känns lätt igen från såväl lärobokens som de franska och italienska partiernas uttalanden.

Av såväl den förstnämnda som andra partidokument kan man dessutom inhämta att det är det kommunistiska partiet som så småningom skall söka övertaga ledningen av denna allians.

Handlingsfrihet och följsamhet

Om de kommunistiska partierna i Västeuropa sålunda känt sig bundna av 1960 års deklaration, det ryska partidokumentet och läroboken med flera partidokument och därför använt dessa som förebilder för sin analys av förändringarna i samhällsstrukturen i de kapitalistiska staterna, så har de synbarligen erhållit större handlingsfrihet vid utformningen i detalj av de "reformer" som, sedan en enhets- eller folkfront kommit till stånd, skall läggas till grund för det gemensamma program som de till denna anslutna partierna skall framlägga.

Deklarationen inskränker sig till att i allmänna ordalag tala om nationaliseringar av de viktigaste grenarna av ekonomin, om radikala agrarreformer och "demokratisering" av förvaltningsapparaten med flera åtgärder till förbättrande av arbetarnas levnadsförhållanden o. s. v.

Läroboken innehåller en detaljerad beskrivning av hur övergången från "kapitalism till socialism" skall genomföras, och anför bolsjeviseringen av öststaterna som mönster även om mindre avvikelser härifrån skulle kunna tillåtas. Framställningen synes dock huvudsakligen taga sikte på ett senare skede av utvecklingen, under vilket partiet redan förskaffat sig ett fast grepp om makten.

Pravda har emellertid i en artikel av den 13 oktober 1965 uttalat sig tydligare och framhållit, att de kommunistiska partierna i de mera utvecklade kapitalistiska länderna måste framlägga ett omfattande program för strukturreformer, som i första hand skall avse förstärkning av nyckelindustrier, statlig kontroll över produktionen i övrigt, arbetarklassens medbestämmanderätt inom företagen, undanröjandet av "monopolens allmakt" o. s. v. Då i juni 1965 en konferens mellan de västeuropeiska kommunist-

tiska partierna sammankallats i Bryssel synes frågan ha varit föremål för en ingående diskussion.

Såvitt framgår av en artikel i den österrikiska kommunistiska tidskriften "Weg und Zeit" av november 1965 skulle i stort sett samma förslag som Pravda redan förut berört, där ha dryftats och understötts.

De franska och italienska partierna, som kanske ivrigare än några andra verkat för en "ny vänsterpolitik" har intagit samma ståndpunkt och föreslagit att det gemensamma program, som skall läggas till grund för denna politik, bland annat skall omfatta en socialisering av "monopolen" — d. v. s. storindustrin — ävensom av de större bankerna. Dessa åtgärder skall vidare kompletteras med en så kallad "demokratisk planering" vilken, som bland annat den italienske partisekreteraren Longo låtit förstå, avser kontroll av de statliga och enskilda företagens investeringar samt fördelningen och användningen av deras vinster, statlig dirigering av produktionen i en eller annan form med flera liknande åtgärder.

Det svenska partiet har gått fram efter samma linjer. Av Ny Dag för den 17—23 september 1965 kan man sålunda inhämta att detta föreslagit att "anti-monopolåtgärderna" bland annat skall innefatta ökat förstatligande, kontroll över kapitalinvestering, produktionskostnader och prissättning. Därtill skulle komma en "ekonomisk planering samt kontroll över utrikeshandeln".

Hr Hermansson har kompletterat bilden och, om vi får tro "Ny Dag", föreslagit socialisering av de stora affärsbankerna, de privata försäkringsbolagen och oljedistributionen. Detta kan onekligen kallas djärva grepp om problemen.

Rakosi, som länge i kommunistiska kretsar betraktades som mästaren i

taktikens svåra konst, har i ett tal i februari 1952 avslöjat, att då han efter krigets slut stod i begrepp att med stöd av socialdemokrater och borgerliga vänstergrupper genomföra strukturreformer av samma slag som föresvävat herr Hermansson, han gick betydligt försiktigare fram för att inte i förtid oroa sina bundsförvanter.

Vad först bankerna beträffar hade sålunda partiet, i syfte att förhemliga sitt slutmål, till att börja med avsiktligt begränsat sina krav till en statlig kontroll av deras verksamhet. Sedan ledningen emellertid blivit fullt övertygad om sin framgång, framlades så småningom ett verkligt socialiseringsförslag. Detta var dock fortfarande relativt blygsamt och avsåg bara ett förstatligande av de tre största bankerna. Det var först under en tredje etapp som man vågade skärpa sina krav och sätta kronan på verket genom att föreslå en socialisering av bankväsendet i dess helhet.

I stort sett samma tillvägagångssätt kom, enligt vad Rakosi meddelade, till användning vid industriernas förstatligande. Den genomfördes i inte mindre än fem successiva etapper.

I trots av sin försiktighet — eller kanske snarare till följd av denna — lyckades emellertid den dåvarande partisekreteraren redan inom loppet av tre till fyra år slutföra Ungerns bolsjevisering.

Som jag redan förut omrämnt skulle strukturreformer ha till syfte att undergräva de borgerliga klassernas ekonomiska ställning för att därigenom förbereda en övergång till en kommunistisk samhällsordning.

Låt oss nu höra vad de olika partierna har att säga om ändamålet med dessa.

Om vi börjar med Pravda så har denna i sin förut citerade artikel av den 13 oktober 1965 ånyo bekräftat denna slutsats och särskilt understru-

kit, att strukturreformerna, som tidningen föredrar att beteckna som ett "program för demokratiska omgestaltningar av samhället", skall ha till huvudsaklig uppgift att "undergräva själva grundvalen för monopolherraväldet".

Den italienske partisekreteraren Longo har intagit samma ståndpunkt. Han förklarade sålunda i sitt stora tal vid den XI:e partikongressen i början av detta år, att den ekonomiska planering, för vilken partiet kämpade, måste bli "utgångspunkten för en grundlig omvandling av kapitalismens ekonomiska, sociala och politiska struktur". Det skulle vara absurt, framhöll talaren, att beklaga sig över att partiets nya politik endast hade till syfte att "fullborda en demokratisk medelklassrevolution". Den som framförde dylika påståenden, vilka Longo synbarligen betraktade som helt befängda, gjorde sig, fortsatte han, inte bara skyldig till "en förvrängning av vår politik" utan hade därjämte visat att han inte förstått den "nya innebörden av de ifrågasatta strukturella reformerna".

Det franska partiet har samma syn på syftet med strukturreformerna. Dessa skall, förklarade partisekretären Waldeck-Rochet, göra slut på "monopolens herravälde" och därför gå väsentligt utöver ramen för "vanliga dagspolitiska krav". Även om de ännu inte innebure "socialism" (läs kommunism) kunde de i hög grad främja en utveckling i denna riktning.

Om vi härefter övergår till en granskning av det svenska kommunistpartiets syn på ändamålet med dess politik, mötes vi av uppgifter som, i varje fall för en utomstående observatör, ter sig som helt motstridiga.

Sålunda har hr Hermansson, om man får tro Ny Dag (8—14 oktober 1965) förklarat, att den "nya vänsterpolitiken" skulle utgöra en direkt fort-

sättning av den svenska vänsterns "fina" och starka "traditionella linje". Då han i detta sammanhang erinrar om dennas insatser för den allmänna rösträtten, kan han näppeligen syfta på någon annan politik än den som under början av detta århundrade i främsta rummet företrädde av hrr Karl Staaff, Alfred Peterson i Påboda och Nils Edén.

Då emellertid dessa veterligen aldrig haft några strukturreformer av revolutionär innebörd på sitt program, är det onekligen förbryllande att i ett annat nummer (13—19 augusti 1965) av samma tidning få läsa att den "nya vänsterns" gemensamma program skall grunda sig på en "socialistisk" eller med andra ord kommunistisk samhällsuppfattning. Hur skall dessa stridiga uppgifter förklaras?

Av sistnämnda uttalande att döma skulle strukturreformerna ha samma syfte som de motsvarande förslag som övriga västeuropeiska partier framlagt, under det att herr Hermansson förklarar sitt partis politik utgöra en fortsättning av vänsterns ärorika traditioner från tiden för kampen om den allmänna rösträtten.

Att denna tolkning av partiets politik knappast kan vara den riktiga, synes bekräftas av en artikel i Ny Dag en månad senare, vari förklaras, att det är "genom reformer vilka till sin karaktär är klart revolutionära som monopolens makt skall brytas".

En- eller flerpartisystem

Till sist skall en fråga beröras som, att döma av tidningsuppgifter, tilldragit sig största uppmärksamhet och synes ha förorsakat inte så ringa förvirring i vida kretsar.

Så gott som alla västeuropeiska partier, däribland det svenska, har förklarat sig vara anhängare av ett flerpartisystem. Det franska har i syfte att därigenom underlätta ett samarbe-

te med socialdemokraterna till och med gått så långt att det vid sina XVI:e och XVII:e partidagar högtidligt beslutat att taga avstånd från den, enligt vad som uppgivits, för alla kommunistiska partier gällande regeln att införandet av ett enpartisystem skulle utgöra förutsättningen för en övergång från "kapitalism" till "socialism". Därest detta beslut inte i första hand haft en propagandistisk uppgift att fylla, hade det knappast varit erforderligt.

Det är visserligen obestriddigt att enpartisystemet alltid utgjort och fortfarande utgör en oundgänglig förutsättning för proletariats diktatur i den utformning denna erhållit genom Lenin. Detta hindrar emellertid inte att flerpartisystemet ofta av rent taktiska skäl tagits i bruk. Så skedde som bekant under förberedelserna för de östeuropeiska staternas bolsjevisering. I några av dessa torde skenbart borgerliga eller socialdemokratiska partier alljämt finnas, ehuru förutsättningen för deras fortsatta existens på papperet är att de bekänner sig till en kommunistisk samhällsuppfattning, eller i varje fall avhåller sig från uttalanden eller åtgärder som skulle kunna bidra till undergrävandet av denna.

Att det flerpartisystem som de västeuropeiska kommunistiska partierna förklarat sig nu kunna acceptera skall fylla samma funktioner kan knappast vara något tvivel underkastat. Det framgår inte minst därav att de formuleringar som vanligen använts i detta sammanhang otvetydigt ger vid handen att vad som i första hand avsetts är att bibehålla flerpartisystemet under övergången från en kapitalistisk till en kommunistisk samhällsordning, varvid förutsättningen är att alla partier skall vara positivt inställda till denna.

Hur skall ett kommunistiskt parti emellertid handla om det i regeringsställning lidit ett valnederlag innan partiet förskaffat sig ett så fast grepp om makten att övergången kan börja?

Detta är en fråga som ställts till såväl den svenske partiledaren som till hans franske kollega, ehuru denna inte formulerats så precist som bort vara fallet.

Hr Hermansson svarade, att ett kommunistiskt parti i regeringsställning givetvis måste räkna med möjligheten av ett valnederlag. "Om det parlamentariska underlaget inte längre skulle räcka", tillfogade han, "kunde en kommunistisk regering naturligtvis inte sitta kvar", varvid fortfarande är ovisst vilket skede av utvecklingen han åsyftade.

Den franske partisekreteraren M. Waldeck-Rochet, gav i sin tur följande något annorlunda formulerade svar.

"När arbetarklassen (läs det kommunistiska partiet) och dess bundsförvanter en gång erövat makten är det lätt att inse att de nödvändigtvis måste tillgripa åtgärder till förhindrande av att det socialistiska uppbyggnadsarbete de utfört kommer att omintetgöras eller saboteras av den redan störtade utsugareklassen."

Den enda fråga som kan föranledas av denna sammanställning av de båda partiledarnas uttalanden är: vilket av de båda svaren var det uppriktigaste?

Förklaringen till motsättningen mellan dessa ligger kanske däri att frågeställningen ur den svenske partiledarens synpunkt sett endast erbjöd ett rent teoretiskt intresse, då hans utsikter att övertaga makten syns långt avlägsna.

För hans franske partivän däremot, som har ett av Västeuropas största partier bakom sig och ingalunda saknar möjlighet att med stöd av lämpliga bundsförvanter bli delaktig i den-

na, innebar den fråga, som riktades till honom, ett problem av brinnande praktisk-politisk aktualitet.

Som jag förut framhållit, har den "nya vänsterpolitiken", liksom sina föregångare, 1930-talets "folkfront" och efterkrigstidens "antifascistiska koalition" vid upprepade tillfällen givit upphov till allvarliga missförstånd och inom vida kretsar förorsakat ödesdigra felbedömningar av dess verkliga innebörd och syften.

De socialdemokratiska och borgerliga element som tidigare låtit sig föras bakom ljuset av enhets- och folkfronttaktiken kan emellertid trösta sig med att de ingalunda varit de enda som missförstått den djupare innebörden av denna. Enligt vad Rakosi i ett anförande i partihögskolan den 29 februari 1952 med en sympatisk öppen-hjärtighet avslöjat, råkade flera "gamla, goda kamrater i Ungern efter det andra världskrigets slut ut för samma missöde".

En väsentlig förutsättning för att den taktik skulle lyckas som partiet "på kamrat Stalins inrådan" beslutat sig för, var nämligen, framhöll talar- en, att "folkfrontens verkliga syfte" skulle kunna förhelligas inte bara för utomstående utan även för partiets egna bredare lager. Det hade knappast behövts mer än en rent "teoretisk" debatt om "proletariatets diktatur" eller att rykten härom sipprat ut för att en fullständig panik skulle utbryta inom de partier som redan anslutit sig till den "antifascistiska koalition" eller var på god väg mot ett sådant steg. Därigenom hade, som Rakosi inte utan skäl tillfogade, kommunisternas bemödande att vinna bundsförvanter avsevärt försvårats inte bara inom borgerliga vänstergrupper utan även djupt in i "arbetarnas egna led". Stränga direktiv hade därför givits att varken denna eller andra frågor som hade det minsta samband

med införandet av "proletariatets diktatur" ens samtalsvis skulle få beröras partivänner emellan, annat än inom den allra innersta kretsen.

Många "gamla, goda kamrater" hade nu, fortsatte Rakosi, utgått från att en övergång från "kapitalism" till "socialism" skulle genomföras med våldsamma medel och omedelbart leda till en revolutionär omvälvning med upprättandet av "proletariatets diktatur" som ett nära förestående slutmål. Till deras överraskning tog utvecklingen ett helt annat och "fredligare" förlopp. Till att börja med framlades sålunda ekonomiska och sociala förslag som vid ett första påseende snarare kunde uppfattas som inledningen till en borgerlig eller socialdemokratisk reformpolitik än som förberedelser till en samhällsomstörtning i kommunistisk anda. De "gamla goda" partivännerna ansåg sig nu fullständigt svikna i sina käraste förhoppningar. I sin förbittring riktade de allvarliga förebråelser mot partiledningen, som tydligen var den enda som helt initierades i Stalins komplicerade taktiska spel. Den beskyldes för grovt förräderi mot "socialismens" heliga mål. Misstänksamheten mot den nya och för många trogna och pålitliga kamrater nära nog obegripliga taktiken drevs så långt, att dessa, enligt vad Rakosi i samma anförande antydde, betraktade honom själv snarare som en överlöpare till socialdemokratien än som en sann och uppriktig kommunist.

Hermansson — en svensk Rakosi?

Liknande missöden är självfallet långt ifrån sällsynta i en rörelses historia som i överensstämmelse med Lenins anvisningar uppställt missledandet av politiska motståndare och förhelligandet av sina verkliga syften för sina "enklare" medlemmar, som Rakosi uttryckte sig, som ett av de väsentligaste kriterierna på en smi-

dig och elastisk taktik. Det saknar kanske därför inte intresse att konstatera, att den nuvarande ledaren av det svenska kommunistpartiet i dessa dagar synbarligen råkat ut för samma kalamitet som för något mer än tjugo år sedan drabbade Rakosi.

Enligt vad Veckojournalen i sitt nummer den 29 juli 1966 haft att berätta från en intervju med tvenne "gamla, goda" svenska kommunister, betraktade dessa likaledes hr Hermansson som socialdemokrat och tillrådde honom att snarast möjligt tillkännage sin övergång till detta parti.

Som tydligt och klart framgår av Rakosis anförande var emellertid denne allt annat än missnöjd med dimbildningen — inom och utom hans egna led — kring hans inställning till socialdemokratien. Han tog dessa missförstånd med jämnmod då han såg tillbaka på sina upplevelser från kampåren och den 9 februari 1952 inför en mera upplyst krets av yngre, framåtsträvande kommunister med sitt sedvanliga nästan medlidsamma

och ironiska småleende avslöjade sina "gamla partivänners" politiska naivitet. Man torde kunna utgå från att det samma kan sägas om hans vida yngre svenske partivän, sedan denne tagit del av sin samtids många tafatta försök att tyda de lönnrunor som döljer sig bakom hans "sunda åsikter" och hans av "ärlighet och uppriktighet" genomträngda nya politiska program.

Den första "folkfronten" som kom till stånd då Stalin vid mitten av 1930-talet stod på höjden av sin makt, var i allo hans eget verk och resultatet av hans egen taktiska skarpblick.

Det är all anledning att ånyo erinra om att den taktik som under den nya vänsterpolitikens täckmantel sedan några år tillbaka bedrives, har Stalin som sin upphovsman. Såväl i sin utformning som till innebörd och syfte är denna typiskt stalinistisk. Dess återupplivande visar att 1960-talets kommunistpartier i Västeuropa i mångt och mycket fortfarande följer sin store läromästare i spåren.

Lämplig julklapp

Presentkort kan rekvireras genom att
prenumerationsavgiften, kr 25: —, insättes å
Svensk Tidskrifts postgirokonto nummer 7 27 44.

Angiv dels egen dels mottagarens namn
och adress på girokupongen.